

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Helena Lumi
EESTI ÕUELASTEHOIDUDELE SOBIV KESKKOND,
NENDE EELISED JA VÄLJAKUTSED TÖÖTAJATE HINNANGUL
Bakalaureusetöö

Juhendaja: loodusteaduste didaktika nooremlektor Aigi Kikkas

Tartu 2024

Kokkuvõte

Eesti õuelastehoidudele sobiv keskkond, nende eelised ja väljakutsed töötajate hinnangul

Eestis on õuelastehoiud tegutsenud kümme aastat ning valdkond kogub populaarsust. Samas puudub seadusandluses õuelastehoiu mõiste ning neile kehtivad samasugused nõuded nagu teistele lastehoidudele. Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada õuelastehoidudele sobiv keskkond ja nende eelised ning väljakutsed tavalasteaiaga võrreldes Eestis tegutsevate õuelastehoidude töötajate hinnangul. Andmeid koguti poolstruktureeritud intervjuudega, mis viidi läbi kuue õuelastehoiu töötajaga. Kogutud andmete puhul kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi ning induktiivset analüüsimeetodit. Intervjuudest selgus, et õuelastehoiu olulisemateks tingimusteks on sobiv asukoht, seadustest tulenevate nõuete täitmine ning koostöö asutusesiseselt ja lapsevanematega. Peamisteks eelisteks laste jaoks on hea füüsiline tervis ning mitmekülgsed teadmised ja oskused ning töötajate seisukohast head töötingimused, paindlikkus ning kogukonnatunne. Suurimateks väljakutseteks on ilmaolude ja laste vajadustega arvestamine ning ohutuse tagamine.

Märksõnad: õuelastehoid, sobiv keskkond, eelised, väljakutsed, õpetajate hinnangud

Abstract

The necessary conditions, advantages and challenges of Estonian outdoor kindergartens according to their employees

The first outdoor kindergarten in Estonia was opened ten years ago, and the field is gaining popularity. There is no concept of outdoor kindergarten in our legislation, the same requirements apply to all daycare providers. The aim of the bachelor's thesis was to find out, what a suitable environment for Estonian outdoor kindergartens is like, their advantages and challenges according to the employees. Data were collected through semi-structured interviews conducted with six outdoor childcare workers. Qualitative content analysis and an inductive analysis method were used for the collected data. The interviews revealed that the most important conditions are a suitable location; compliance with law and cooperation inside the organisation and with the parents. The main advantages are better physical health and versatile knowledge for children, and good working conditions, flexibility and community for workers. The biggest challenges are weather conditions, responding to childrens needs and ensuring safety.

Keywords: outdoor childcare, outdoor daycare, forest kindergarten, necessary conditions, advantages, challenges, teachers' opinions

Sisukord

Kokkuvõte.....	2
Abstract.....	2
Sissejuhatus.....	4
1. Teoreetiline ülevaade.....	5
1.1 Õuelastehoidude ajalugu.....	5
1.2 Õuelastehoiu praktika maailmas.....	6
1.3 Õuelasteaia eelised ja ohud.....	7
1.4 Uurimisprobleem, eesmärk ja uurimisküsimused.....	8
2. Metoodika.....	9
2.1 Valim.....	9
2.2 Andmekogumine.....	9
2.3 Andmeanalüüs.....	10
3. Tulemused ja arutelu.....	11
3.1 Õuelastehoiu jaoks sobiv keskkond.....	11
Füüsiline keskkond.....	11
Seadusandlus.....	13
Koostöö ja suhted.....	14
3.2 Õuelastehoiu eelised tavalasteaia võrreldes.....	14
Lastega seotud.....	15
Töökeskonnaga seotud.....	16
3.3 Õuelastehoiu väljakutsed tavalastehoiuga võrreldes.....	17
Keskkond.....	17
Toimetulek lastega.....	19
Ohutus.....	19
Seadusandlus.....	19
Tänuõnad.....	21
Autorsuse kinnitus.....	21
Kasutatud kirjandus.....	22
Lisa 1. Intervjuu kava	
Lisa 2. Väljavõte transkriptsioonist	
Lisa 3. Kodeerimine ja rekodeerimine	
Lisa 4. Koodipuud	

Sissejuhatus

Üha enam räägitakse sellest, et lapsed veedavad vähem aega õues kui varasematel aegadel (Knight, 2009). Põhjuseid on mitmeid, näiteks hirm laste turvalisuse pärast, digivahendite laienev levik ning lasteasutuste vähene toetus õueaja suhtes (Cumming, 2015). Samal ajal on tõusuteel nii lapsevanemate kui lastega tegelevate spetsialistide teadmised õues olemise kasulikkusest. Laste õues mängimise võimaluste suurendamine on mitmete lasteasutuste prioriteetide hulgas (Alden & Pyle, 2019). Õuelastehoid pakub võimalusi vähesest õueajast tulenevate probleemide lahendamiseks.

Esimene teadaolev õuelastehoid loodi sobivate siseruumide puuduse tõttu 1952. aastal Taanis. Seejärel levis praktika kiiresti üle kogu Taani ning peagi ka üle riigipiiride – Rootsi, Saksamaale, USA-sse ja Suurbritanniasse. Eestis on õuelastehoidude ajalugu lühike. Eesti esimene õuehoid MTÜ Lapsed Õue avati 2014. aastal Tartus ning praegu tegutseb kuus õuehoidu. Hoolimata lühikesest ajaloost ja vähesest kogemusest on õuelastehoidude populaarsus kasvamas ning huvi antud teema vastu Eestis tõusuteel. Tegutsevaid õuelasteaedu Eestis hetkel ei ole, kuigi üks õuelastehoidudest on selle oma eesmärgiks võtnud.

Eesti seadusandlus õuelasteaedade ja -hoidude tööd ei reguleeri. Tegutsevatele õuelastehoidudele kehtivad samasugused nõuded nagu igale teisele lastehoiule. Riigiportaali andmetel reguleerivad lastehoiuteenuse tegevust sotsiaalhoolekande seadus ning sotsiaalministri määrus „Tervisekaitseenõuded lapsehoiuteenusele“, lapsehoiuteenusele kohalduvat majandustegevust üldisemalt reguleerib majandustegevuse seadustiku üldosa seadus (Lapsehoiuteenuse osutaja tegevusluba, 2021).

Eestis tegutsevaid õuelastehoidu on vähe uuritud. Tartu õuelastehoiu kohta on valminud Maarja Masingu magistr töö 2017. aastal ning Marjet Salmari magistr töö 2022. aastal. Maarja Masingu (2017) magistr töö andmetel mõjutavad Eestis õuelastehoiu tegevusi enim aastaajalised erinevused ning Eesti tingimustes on nõuetele vastavate siseruumide olemasolu hädavajalik eriti talvisel hooajal. Soojematel aegadel kasutatakse siseruume vaid vajadusel. Kasvav huvi õuelastehoidude vastu ja vähene info nende kohta tingib vajaduse seda teemat laiemalt uurida, et olemasolevaid välismaiseid ja Eestis juba kujunenud häid praktikaid saaks kasutada.

1. Teoreetiline ülevaade

Antud töö kontekstis on mõisted õuelasteaed ja õuelastehoid sünonüümid, kuid selguse huvides kasutatakse töös läbivalt mõistet õuelastehoid. Õuelastehoid on koolieelses eas lastele suunatud lasteasutus, kus lapsed viibivad igasuguse ilmaga välitingimustes vähemalt 5-7 tundi päevas, enamasti 3-5 päeval nädalas (Borge, Nordhagen, & Lie, 2003). Eesti seadusandlus sätestab küll lasteaiale ja lastehoiule väga erinevad tingimused, kuid erialakirjandus nendele erinevustele tähelepanu ei pööra, vaid keskendub õuekeskkonnas viibimise aspektidele, mis on nii õuelasteaias kui -hoius ühesugused. Eestis on tegutsevaid õuelastehoid, kuid ei ole mitte ühtegi õuelasteaeda, seega ei ole ka võrreldavat gruppi, mis võimaldaks lastehoiu ja -aia toimimise erinevusi kirjeldada.

1.1 Õuelastehoidude ajalugu

Esimene õuelastehoid loodi 1952. aastal Taanis (A Brief History..., 2020) ning selle tingis emade massiline sisenemine tööturule, mis omakorda põhjustas koolieelses eas olevate laste hoiukohtade puuduse (Dean, 2019). Sobivate siseruumide puudumise tõttu algatati õuelastehoidusid seejärel veel mitmes erinevas Taani piirkonnas (A Brief History..., 2020). Taani kultuuris oli õuekeskkonnal juba enne seda väga oluline roll, seega õuelastehoidudest sai juba levinud kultuurinormi loomulik laiendus (Dean, 2019).

Skandinaaviamaades, eelkõige Norras ja Rootsis, levis õuelastehoidude praktika nii kiiresti, et võib arvata, et nad olid ka ise liikumas sarnaste praktikate suunas ning kohandasid Taani praktikad seetõttu kiiresti oma vajadustele vastavaks (Dean, 2019). Nende riikide töökorraldus on kõige sarnasem Taani õuelastehoidude praktikatele. Inglismaale jõudis õuelastehoidude liikumine 1993. aastal tudengite abil, kes märkasid selle uuendusliku metoodika potentsiaali (Maynard, 2007, Williams-Sieghfredsen, 2017). Mõned aastad hiljem hakkas ka Ühendkuningriigi valitsus pingutama õuesõppe tavade rakendamise nimel. Erinevalt Skandinaavia riikidest on Suurbritannia välja töötanud rangelt reguleeritud õuesõppe mudeli ning õuelastehoius tohivad õpetada vaid *Forest School Association*'i poolt koolitatud ning kvalifitseeritud 3. taseme praktikud (Forest School qualifications, *s.a.*). Kanadas avati esimene õuelastehoid 2007. aastal ning sealse õuesõppe oluliseks osaks on põlisrahvaste tavade ja kommete õpetamine (Dean, 2019). See näitab, et õuesõppel on igas kultuuris omanäoline, kuid tugev kultuuriline alus.

Tänaseks leidub õuelastehoidusid paljudes riikides üle maailma ning nende igapäevaelu ja töökorraldus on sama erinev kui nende asukoht (A Brief History..., 2020) ning sõltub suures osas igas riigis kehtivatest sotsiaalsetest normidest ning Taani õuelastehoidudest pärineva informatsiooni tõlgendamisest (Dean, 2019). Kokkuvõtteks võib öelda, et õuelastehoiud tekkisid praktilisest vajadusest ning tänu loodud süsteemi loomulikkusele ja kohandamisvõimele erinevatesse kultuuridesse levis kiiresti üle maailma.

1.2 Õuelastehoiu praktika maailmas

Õuelastehoiud üle maailma on väga eriilmelised, kuid neid kõiki ühendavaks põhijooneks on see, et lapsed veedavad regulaarselt pikki perioode looduskeskkonnas. Laialt levinud on sellised asutused, kus lapsed veedavad vaid hommikupooliku, seega ei vaja nad traditsioonilisele lastehoiule vajalikke siseruume, kuid enamasti neil siiski on olemas varjualused, kuhu halva ilma korral varjuda, kus riideid vahetada ja varuriideid hoiustada, kuid ka söömise või tualetitoimingute lihtsustamiseks (Elliott & Chancellor, 2014, Williams-Siegfredsen, 2017). Mõnedes hoidudes kogunetakse hommikul bussile peale ning sõidetakse kuhugi loodusesse (Borge et al., 2003, Maynard, 2007). Norras veedavad mõnede õuelastehoidude lapsed oma päevi kogukonnaaias (Garde, 2022).

Õuelastehoidudel, kus lapsed veedavad pika päeva, on enamasti olemas siseruumid, mida kasutakse vaid vajadusel (Masing, 2017). Kui ka lõunaune aeg jääb hoiuaja sisse, siis võivad lapsed magada siseruumides (Masing, 2017), vankrites (Williams-Siegfredsen, 2017), telkides, võrkkiiledes (Forest Schools – what happens..., 2018). Ohutuse tagamiseks on õuelastehoidudes laste arv täiskasvanu kohta väiksem kui traditsioonilises lasteaias (Dean, 2018), mõnedes koguni 1 täiskasvanu 4 lapse kohta (About Us, *s.a.*). Väga oluline on, et olenemata laste arvust on alati nende juures vähemalt 2 täiskasvanut (Masing, 2017, Allikmäe, 2012), et kui üks hoidja peab mõne tekkinud olukorraga tegelema, hoiab teine täiskasvanu lastel silma peal.

Igapäevase töökorralduse olulisemad valdkonnad on seotud riietuse, söömise ja tualetitoimingutega. Riiete puhul rõhutatakse vajadust varustada lapsed vähemalt ühe komplekti vahetusriietega ning rõivad olgu kvaliteetsed, funktsionaalsed, tuule- ja vihmakindlad (Masing, 2017, Forest Schools – what happens..., 2018). Kuumas kliimas ning kuumal aastajal on oluline kaitsta lapsi päikese ja kuumuse eest, kasutades varjulisi paiku ning mütse ja varustades lapsi joogiveega (Masters & Grogan, 2018). Söök võib õuelastehoidudes valmida lähedalasuvas koolihoones (About Us, *s.a.*) või ühiselt lõkkel valmistades (Orr & Dorfberger, 2022). Mõned

hoiud pakuvad lastele vahepala ja vett (Masters & Grogan, 2018), kuid Suurbritannias võtavad lapsed sageli toidu ja joogipudeli kodust kaasa (Forest Schools – what happens..., 2018, Forest school information..., 2018). Tualetitoimingute jaoks on mõnedes hoidudes väli- või kompostkäimla (About Us, *s.a.*, New Forest School Composting Toilet, *s.a.*). Teistes puudub paikne tualett ning igapäevaselt kaevatakse sirmi taha asetatava teisaldatava pissipoti alla uus auk, mis päeva lõpus kinni kaetakse (Forest school information..., 2018). Kätepesu on enamasti korraldatud vee ja seebi abil (About Us, *s.a.*, Forest school information..., 2018), kuid võimalik on ka desinfitseeriva geeli ja salvrätikute kasutamine (Forest School Toileting Policy, 2022).

Õuelastehoidude hoovis on enamasti lihtsad, looduslikud, ise valmistatud mänguvahendid (Masing, 2017) ning tavapärased mänguväljakute atraktsioonid, näiteks mängumajad, liivakastid, kiiged ja ronimisalad (Mackinder, 2022). Tööriistad võivad olla kultuuriliselt olulised. Williams-Siegfredsen (2017) peab tööriistu Taani õuelastehoidude igapäevaelu vajalikeks osadeks. Laste jaoks on oluline õppida erinevate tegevuste jaoks tööriistade valimist ja ohutut kasutamist ning see arendab peenmotoorikat ja riskide haldamist (Elliott & Chancellor, 2014). Teisalt pakub loodus mängimiseks palju lahtisi osi, seega kui taimestik ja maastik pakuvad piisavalt mänguvõimalusi, siis ei pruugi tööriistad olla vajalikud (Knight, 2009), samuti ei ole mänguasjade loodusesse toomine enamasti soositud (Masters & Grogan, 2018). Õppeeesmärkide salvestamiseks on kasutusel näiteks fotopäevikud. Fotode tegemiseks on paljudes asutustes kasutusel digitaalkaamera, nutitelefon või tahvelarvuti. Samuti on levinud praktika, et lapsed kannavad kaasas märkmikku ja pliiatsit oma tähelepanekute salvestamiseks. (Masters & Grogan, 2018)

Eelnevast saab järeldada, et õuelastehoidude töökorraldus sõltub suures osas toimumise riigist ja seal valitsevatest kultuurilistest eripäradest ning kliimast, kuid ka tööajast ja kehtivast seadusandlusest.

1.3 Õuelasteaia eelised ja ohud

Uurimused näitavad, et õuekeskkonnas viibimisel on positiivne mõju laste arengule. Kanadas läbi viidud uurimuses (Boileau & Dabaja, 2020) leiti kuus valdkonda, milles õuelastehoidudel on eeliseid tavalasteaedade ees: paremad teadmised loodusest ja keskkonnast; lapsest ja laste huvidest lähtuv õpe; rikkalikum loovus ja kujutlusvõime; paremad sotsiaalsed ja koostööskused; suurem eneseusk ja kõrgem enesehinnang; paremad füüsilised oskused ja parem tervis. Teistes uuringutes on välja toodud veel erinevaid kasutegureid, näiteks parem füüsiline areng ja

keskendumisvõime (Brügge, Glanz, & Sandell, 2008, O'Brien & Murray, 2007) ning probleemide lahendamise ja kohanemisoskus (Walsh, 2016). Sarnaseid andmeid leiab ka Eestis läbi viidud uuringust. Marjet Salmari magistritöö (2022) andmetel on klassiõpetajad õuehoiust tulnud laste puhul välja toonud õuelastehoiust tulnud laste hea kohanemisvõime, julguse, iseseisvuse ja head akadeemilised teadmised.

Vastukaaluks mitmetele eelistele on turvalisus teema, mida õuelastehoidude puhul sageli tõstatatakse. Õuelastehoidude õpetajad on harjunud kõikvõimalikke riske märkama, analüüsima ja maandama. Seeläbi luuakse õuelastehoidudes lastele turvaline keskkond, kus lapsed tutvuvad riskide kui õppematerjaliga (Knight, 2009) – lastel on võimalus riskide tundmaõppimiseks ja vältimiseks ning seeläbi õuekeskkond toetab laste arengut (Sandseter, 2009). Näiteks puu otsa ronides peavad lapsed ise otsustama, kui kõrgele nad suudavad ohutult ronida ning peavad arvestama sellega, et nad peavad ise alla saama (Garde, 2022). Hädalukordades toime tulekuks on õuelasteaiad enamasti hästi valmistunud. Enamikes Masters'i ja Grogan'i (2018) poolt uuritud õuehoidudes olid olemas esmaabi andmise vahendid, mis sisaldasid muuhulgas anafülaksia ravimit ja mobiiltelefoni, mille kasutamist on lapsed õppinud. Mitmetes uuritud asutustes kannavad lapsed helkurveste (Masters & Grogan, 2018, Garde, 2022), et lihtsustada laste loendamist ning hallata riske ohutult ja rahumeelselt. Samal ajal tuletatakse lastele meelde, et nad püsiksid üksteise ja täiskasvanute vaateväljas (Garde, 2022).

Uurimiste analüüsimisel selgus, et õues viibimisel on positiivne mõju ning õuelastehoidudes käinud lastel on mitmeid eeliseid tavalasteaedade kasvandike ees. Samal ajal on õuekeskkonnas mitmeid ohte, kuid kõikide riskide maandamise nimel teevad õuelasteaiad sageli riskianalüüsi, kaasates sellesse protsessi ka lapsed, et nad õpiksid ohtudega arvestama ning riske maandama.

1.4 Uurimisprobleem, eesmärk ja uurimisküsimused

Eestis on õuelastehoidude teema veel uus ning tegutsevaid hoide ei ole palju uuritud. Kuigi seadusandlus õuelastehoidude tööd veel ei reguleeri, on meil olemas kõik eeldused õuelastehoidude laiemaks levik. Tänapäeval Eestis õuelastehoiu asutamist planeerides tuleb toetuda suures osas välismaisele praktikale, mille kohandamine Eesti tingimustele on aeganõudev ja töömahukas. Samas on Eestis täna juba piisavalt tegutsevaid õuelastehoide, kelle praktikate koondamisel oleks võimalik kõikide alustavate asutuste tööd lihtsustada. Sellest lähtuvalt on oluline kõikide Eestis tegutsevate õuehoidude tööd ja igapäevast töökorraldust

põhjalikumalt uurida. Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada õuelastehoidudele sobiv keskkond ja nende eelised ning väljakutsed tavalasteaiaga võrreldes Eestis tegutsevate õuelastehoidude töötajate hinnangul. Eesmärgist lähtuvalt sõnastati järgnevad uurimisküsimused:

1. Millised on Eestis tegutsevatele õuelastehoiule sobiv keskkond?
2. Millised on õuelastehoiu töötajate hinnangul õuelastehoiu peamised eelised tavalasteaiaga võrreldes?
3. Millised on õuelastehoiu töötajate hinnangul õuelastehoiu suurimad väljakutsed?

2. Metoodika

Bakalaureusetöö raames viidi läbi kvalitatiivne uuring, mida saab kasutada tekstide tähenduste uurimiseks (Kalmus jt, 2015).

2.1 Valim

Osalejad valiti sihipärase valimi meetodil, mille puhul valib uurija välja kõige tüüpilisemad esindajad, kes vastavad uurimiseesmärgi nõuetele (Rämmer, 2014). Valimisse kuuluvad Eestis tegutsevate õuelastehoidude töötajad. Kutse uurigus osalemiseks saadeti kõigi teadaolevate õuelastehoidude kodulehetedel olevale üldmailile. Uurimistöö valmimise ajal leiti 8 õuelastehoiu kontaktid, neist vastas kuue hoiu esindaja. Kõigi vastanutega õnnestus läbi viia intervjuu. Kõik vastajad on naised, kellel õuelastehoius töötamise staaži 3-7 aastat. Kuuest vastanust neli on varasemalt töötanud tavalasteaias ning omavad lasteaiaõpetaja kutsetunnistust, kahel on lapsehoidja kutsetunnistus. Kuuest vastanust viis tegutsevad ka hoiu juhina. Õuelastehoidude tegutsemise aeg oli 3-10 aastat. Uuringusse kaasatud õuehoiud erinesid oluliselt osalevate laste vanuse poolest. Kahes hoius olid peamiselt väikelapsed vanuses 1-4 aastat. Ühes hoius võeti lapsed vastu siis, kui nad on võimelised pikemaid vahemaid kõndima, seega osalevad lapsed vanuses 3-7 aastat. Kolmes lastehoius on lapsi kõigis vanustes, seega 1.5-7 aastased, neist ühes on kaks rühma, ühes väiksemad, teises suuremad lapsed.

2.2 Andmekogumine

Andmekogumine toimus lastehoiu töötajate intervjuerimise teel poolstruktureeritud intervjuu meetodil. Poolstruktureeritud intervjuude puhul kasutatakse varasemalt koostatud intervjuukava, kuid intervjuu käigus võib küsimuste järjekorda muuta ning küsida täpsustavaid küsimusi (Lepik jt, 2014). Intervjuu kava koostati uurimisküsimustele ja teoreetilisele ülevaatele tuginedes (Lisa 1) ning uurimistöö usalduse suurendamiseks, küsimuste arusaadavuse ning saadud info sobivuse

kontrollimiseks viidi läbi prooviintervjuu ühe õuehoiu töötajaga. Prooviintervjuu järgselt muudeti osade küsimuste järjekorda ning lisati mõned täiendavad küsimused, kuid põhiosas jäi intervjuu kava samaks, mistõttu prooviintervjuul saadud andmed kaasati uuringusse.

Andmete kogumine toimus 2024. aasta jaanuar-märts. Intervjueeritavatele oli eelnevalt kirja teel antud ülevaade lõputöö eesmärkidest. Viis intervjuud viidi läbi õuelastehoius, üks videokõne teel. Intervjuud alustati intervjueerija ning bakalaureusetöö eesmärkide tutvustamisega. Seejärel selgitati eetikanõudeid, mida järgitakse – igal ajahetkel on intervjueeritaval õigus vastamisest keelduda või intervjuu lõpetada; uurija tagab kõigi kogutud andmete konfidentsiaalsuse; intervjuu salvestatakse vaid vastaja nõusolekul. Kõik osalejad olid nõus intervjuu salvestamisega. Salvestamiseks kasutati telefoni rakendust Helisalvesti. Peale transkribeerimist salvestised kustutati. Intervjuude kestus oli vahemikus 55 minutit kuni 2 tundi ja 50 minutit, keskmine intervjuu kestus oli 1 tund ja 35 minutit.

2.3 Andmeanalüüs

Andmeanalüüs hõlmas salvestatud intervjuude transkribeerimist (Lisa 2) ja induktiivset sisuanalüüsi (kodeerimist ja kategoriseerimist). Transkribeerimisel kasutati Tallinna Tehnikaülikooli programmi Veebipõhine kõnetuvastus (Olev & Alumäe, 2022), mis muudab helifaili tekstifailiks. Seejärel kuulati intervjuud korduvalt läbi ning parandati kõnetuvastusprogrammi vead ning asendati konfidentsiaalsed andmed pseudonüümidega. Transkripteeritud teksti pikkus kokku on 116 lk, lühima transkriptsiooni pikkus on 13 lk, pikima transkriptsiooni pikkus on 37 lk, transkriptsioonide keskmine maht on 19 lk.

Kodeerimisel kasutati kvalitatiivse sisuanalüüsi programmi QCAmapi (Lisa 3. Kodeerimine ja rekodeerimine) ning induktiivset analüüsimeetodit, kus koodid ja kategooriad luuakse töötlemisel olevatest andmetest lähtuvalt või olukordades, kus uuritava nähtuse kohta puuduvad varasemad uurimused (Kalmus jt, 2015). Koodidega tähistati tähenduslikud üksused ehk sarnast ideed kandvad tekstilõigud. Tekkinud koodidest kujunesid kategooriad. Kodeerimise teel leiti 39 koodi, mis jaotati pea- ja alakategooriatesse. Töö usaldusvääruse tõstmiseks transkriptsioonid rekodeeriti. Rekodeerimine toimus 2 nädalat peale esmase kodeerimise lõppu QCAmapi New Intra-Coder-Agreement abil. Kodeerimise tulemusel moodustus 9 peakategooriat ja 16 alamkategooriat.

3. Tulemused ja arutelu

Järgnevas peatükis on uurimuse tulemused ja arutelud esitatud uurimisküsimuste kaupa.

Tulemuste esitamise aluseks on tekkinud peakategooriad (Lisa 4) ning tulemusi illustreeritakse kaldkirjas esitatud tsitaatide abil. Konfidentsiaalsuse tagamiseks on nimed asendatud pseudonüümidega.

3.1 Õuelastehoiu jaoks sobiv keskkond

Õuelastehoiu töötajate hinnangul on õuelastehoiule sobiv keskkond seotud eelkõige füüsilise keskkonna, seadusandluse ning koostööga (Lisa 4, joonis 1).

Füüsiline keskkond

Kõige olulisemaks peavad lapsehoidjad looduslähedast ja müravaba asukohta mitmekülgse õuealaga, mis hõlmab endas võimalusi nii hoovis tegutsemiseks kui ka lastehoiu lähiümbruses liikumiseks. Liikumise soodustamiseks võiks õuelastehoiul kasutamiseks olla piisavalt suur ala, mets, mägi ning ronimiseks sobivad puud, vesi ja jää, liiv või muda, kiiged, peidukohad, lõkkekoht, viljapuud ja -põõsad ning aiamaa. Sarnaseid seisukohti jagavad välismaised õuehoiud (Mackinder, 2022). Kaks vastajat tõid välja kodulooma olulisuse, neist ühes on juba olemas küülik, teised plaanivad kanade võtmist.

Oluline on, et oleks avarad õues tegutsemise võimalused. Kui sa lähed tunniks või paariks õue, siis piisab sellest, et sul on ronimisala ja liivakast aga kui ma olen ikkagi neli tundi järjest õues ja siis pärast veel kolm või enam tundi, siis peab olema lastele piisavalt tegevusvõimalusi. (Lapsehoidja 1)

Mänguasju hoidjate hinnangul vaja ei ole, sest suurem osa ajast veedetakse looduslike materjalidega mängides. Ka välismaises praktikas ei ole mänguasjade loodusesse toomine enamasti soositud (Masters & Grogan, 2018). Küll aga on õppetegevuste läbiviimiseks ja laste arengu soodustamiseks vajalikud raamatud, lauamängud ja kunstivahendid, mille hoiustamiseks on vajalikud ilmastikukindlad kuivalad (nt tipitelgid, paviljonid, mängumajad ja terrassid). Sarnaselt välisriikidega (Williams-Sieghfredsen, 2017, Elliott & Chancellor, 2014) leiavad Eesti hoidudes palju kasutust tööriistad ja vabad (ehitus)materjalid, nt lauad, rehvid, torud jm. Looduslikest vahenditest leiavad kõige enam kasutust oksad, kivid, pakud, liiv ja muda, aga ka looduslik savi esemete voolimiseks. Masters'i ja Grogan'i (2018) mainitud õppe-eesmärkide salvestamist võimaldavaid vahendeid intervjuudes ei mainitud, kuid toodi välja raskused laste

õpiteekonna kaardistamisega, seega on välismaises praktikas häid lahendusi, mida Eestis kasutusele võtta.

Siseruumid. Siseruume kasutatakse kõikides õuehoidudes varuriiete hoiustamiseks ning vajadusel riiete vahetamiseks ja kuivatamiseks, samuti tualetitoiminguteks. Enamik õuehoide kasutab siseruume talvisel ajal ka söömiseks ja magamiseks ning harvematel juhtudel ka käeliste tegevuste läbiviimiseks, kui selleks õues sobivaid tingimusi luua ei saa. Ekstreemsete ilmaoludega kasutatakse siseruume rohkem.

Riietumine. Siseruumidest kõige olulisem on garderoob, kus hoiustatakse ning kuivatatakse varuriideid. Enamikes õuehoidudes on välja kujunenud vajaliku varustuse nimekiri. Välja toodud reeglid on sarnased kõikides osalenud asutustes ja ka teistes riikides (Masing, 2017, Forest Schools – what happens..., 2018, Masters & Grogan, 2018): laps saabub hommikul hoidu õue jäämiseks sobivates riietes; riided võivad määruda, varuriideid peab olema palju; üleriided peavad olema kvaliteetsed ja ilmastikukindlad, võimalusel kasutada kummiriideid, mida on kerge puhastada; talvel on soovituslik esimese kihina kasutada meriinovillaseid riideid; suvel peab olema laia äärega müts ning heledad, laiad, õhukesed riided. Mitmes hoius on kohapeale kogunenud varuriiete varud.

Siin peab olema päris palju varu ja see on lapsevanemale suur väljaminek. (...) Meil on siin kaltsukas, kuhu tuuaksegi omaenda lapse vanu riideid. (...) Need on ikkagi kasutatud, sa pead arvestama, et seal on auke aga sa saad natukene seda kulu vähemaks võtta. (Lapsehoidja 4)

Magamine. Kuuest lastehoiust neljas magavad lapsed talviste ilmadega toas voodites või kergvoodites, kahes on olemas talvel õues magamiseks sobivad tingimused. Ühe rühma sõimeealiste laste vanemad on lastehoiu varustanud vankritega, kus lapsed magavad. Ühes hoius on aastaringi õues magamiseks ahjuga tipitelk suurematele lastele ning tuulekindel terrass narivooditega väiksematele lastele. Madratseid, magamiskotte ning voodipesusid hoiustatakse toas, et need oleks magama minnes soojad ja kuivad. Suvel magatakse õues ning kasutatakse kergvoodeid, telke ja madratseid. Uurimuses osalenud õuelastehoiud olid üksmeelel, et terve päeva õues veetev laps vajab lõunal puhkehetke. Kui und ei tule, siis on ikkagi vajalik puhkeaeg ja vaiksed tegevused. Mitmes hoius puhkavad lapsehoidjad koos lastega. Kui mittemagajaid siiski on, siis veedavad nemad puhkeaja rahulikke tegevusi tehes.

Lapsevanemaga kokkuleppele vastavalt on see pikkus, et kui ütleme juba seal viieteist minutiga jäävad osad lapsed magama, ja siis kas me võtame viieteist minuti pealt nad voodist välja või laseme tal nelikümmend minutit seal olla, et ta keha puhkaks. (Lapsehoidja 1)

Söömine. Kuuest õuelastehoiust üks on registreeritud poolepäevahoiuna ning ei paku toitlustust, neljas hoius süüakse talvel toas, viimases on sojuskiirguriga terrass, kus saab ka külmemate ilmade korral ilma paksude kinnasteta süüa. Kui on piisavalt soe õhukese kindaga õues olemiseks, siis süüakse õues. Õues söömise korral on sinna loodud ka kätepesu võimalus.

Meil on kätepesunurk, kuhu me viime sooja vee ja seebi ja rätikud. (...) Seal on ka lauapuhastuslapid ja pritsid, nad teevad lauad puhtaks ja tõstavad omale süüa. (Lapsehoidja 1)

Enamasti keedetakse hommikusöögiks asutuses kohapeal putru või kui lapsed saabuvad hiljem, siis söövad hommikusöögi kodus ning hoiupäev algab vahepalaga. Vahepalad võetakse kodust kaasa, vahel valmistatakse koos lastega puu- või köögiviljasnäkke. Lõunasöögid tulevad enamasti toitlustust pakkuvatest asutustest, mõnes tuuakse koos lõunasöögiga ka õhtuode.

Eridieetide puhul peab lapsevanem ise varustama lastehoidu sobivate vahepaladega.

Matkapäevadel võetakse toit kaasa. Sarnased lahendused on kasutusel ka välisriikides (About Us, *s.a.*, Orr & Dorfberger, 2022, Masters & Grogan, 2018, Forest Schools – what happens..., 2018, Forest school information..., 2018).

Hügieenitoimingud. Kõik õuelastehoiud kasutavad siseruumides asuvaid tualette ning kätepesuvõimalusi. Matkapäevadel leitakse võimalused looduses. Väiksemate laste puhul kasutatakse eriti talvel rutiinset potitamist, et vältida õnnetusi ja seeläbi külmetamist. Teiste riikide praktikas on pigem kasutusel kuivkäimlad või ajutised lahendused (About Us, *s.a.*, New Forest School Composting Toilet, *s.a.*, Forest school information..., 2018).

Ekstreemsed ilmaolud. Ekstreemsetes ilmaoludes kasutavad kõik uuringus osalenud õuelastehoiud siseruume. Siseruumides veedetud aeg sisustatakse eelkõige sooja saamisega, nt lisatakse riideid, muditakse külmetavaid varbaid või juuakse sooja teed. Kui õues olemine on pikemaajaliselt piiratud, siis ka mängitakse ja õpitakse toas.

Kokkuvõtvalt selgus, et Eestis loodud lahendused on sarnased maailmas levinud lahendustele, kus õuelastehoiu lapsed veedavad vähemalt 5 tundi päevas õues (Borge, Nordhagen, & Lie, 2003) ning kasutavad siseruume vaid vajadusel halbade ilmaolude eest varjumiseks, riiete vahetamiseks ja hoiustamiseks ning magamise, söömise ja tualetitoimingute lihtsustamiseks (Elliott & Chancellor, 2014, Williams-Sieghfredsen, 2017).

Seadusandlus

Lapsehoidjate sõnul Eesti seadused õuelastehoiude eraldi ei reguleeri. Kõik nõudmised ja tingimused on samad, mis kõikidel teistel lastehoidudel. Õuelastehoiu töötajal peab olema

lapsehoidja kutsetunnistus ning peab olema läbinud esmaabikoolituse. Suurimaks erinevuseks välismaise praktikaga võrreldes on lapsehoiuteenuse pakkujale Eestis kehtivad nõuded, mis on õuelastehoiu töötajate hinnangul nende jaoks arusaamatult ranged. Õuelastehoidudele tuleks luua lastehoidudest erinevad nõuded, eriti siseruumide suuruse osas.

Koostöö ja suhted

Asutusesisese koostöö puhul peetakse kõige olulisemaks õuemeelsete, motiveeritud ja koostöövõimeliste lapsehoidjate olemasolu. Oluliste iseloomuomadustena mainiti veel tähelepanelikkust, inimlikkust, pühendumust ja loominguilisust. Enamasti on tööülesanded töötajate vahel jagatud, kuid ootamatutes olukordades tuleb olla paindlik ning tegutseda vastavalt prioriteetidele. Asutusesiseste koostöövormidena mainiti kord kuus toimuvat koostööpäeva, kord aastas toimuvat õpetajate matka ning kaks korda aastas toimuvat koolituspäeva. Ühes õuehoius oli töötajatele ette nähtud töötamiseks vajaliku varustuse kompensatsioon, mille suurus sõltub töökoormusest. Kaks hoidu varustab töötajaid tööjopega. Õuehoius on lapsehoidjate sõnul eriti olulised kindlad reeglid ja rutiinid.

Lapsed teavad, et nad lähevad peale magamist õue sööma. See on juba piisav motivatsioon, et nad panevad ennast riidesse, et sööma minna. Ja kui nad peale sööki tulevad tuppa, siis nad lähevad otse magamistuppa, nad ei jää siia mängima. Nad teavad, et selline on see kord ja rütm. (Lapsehoidja 1)

Lapsevanemad. Kõikides intervjueeritud lastehoidudes korraldatakse ühisüritusi tähtpäevade puhul ja vajadusel talguid. Reeglina toimuvad ühisüritused looduses ja on sportlikud. Enamasti on lapsevanemad abivalmid ja koostööaltid. Ühes lastehoius on kõik lapsevanemad lastehoidu korraldava MTÜ liikmed ning nad täidavad ühingus erinevaid rolle, nt remonditiim, raamatupidamine, peotiim, kojamees jm. Nii töötajatel omavahel kui ka lapsevanematega suheldes on vajalik ühtne sidevahend, näiteks mainiti äppe *KindieDays* ja *Slack*. Enamasti arutletakse probleemide üle kohe nende tekkimise järel, suheldes peale tööpäeva lõppu kirja teel.

3.2 Õuelastehoiu eelised tavalasteaiaga võrreldes

Teise uurimisküsimusega uuriti õuelastehoiu eeliseid võrreldes tavalastega. Intervjuudest eristusid kaks peakategooriat - lastega ning töökeskkonnaga seotud eelised (Lisa 4, joonis 2)

Lastega seotud

Füüsiline tervis. Õuelastehoius on lastel rohkem võimalusi liikumiseks ning seeläbi areneb paremini laste keha- ja ohutunnetus. Mitmes intervjuus mainiti, et nad jälgivad lapsi ja veenduvad nende turvalisuses, kuid ei aita lastel ronida, sest ise ronides on lapsel parem teadlikkus oma võimetest. Tihti on õuelastehoiu põhimõtted suunatud laste liikumisharjumuse kasvatamisele. Alguses kiiresti väsivad lapsed harjuvad uute tingimustega tavaliselt kuu jooksul. Lapsehoidjate sõnul on õuelastehoius käivate laste tervis tugevam, kuid uuringud ei ole suutnud seda kinnitada (Michek *et al.*, 2014, Specht *et al.*, 2023)

Teadmised ja oskused. Õuelastehoiu lastel on hoidjate hinnangul kõrgel tasemel teadmised loodusest ja keskkonnahoiust. Nad tunnevad taimi ja oskavad kirjeldada loomade eluviise. Neid teadmisi omandatakse nii hoius matkates ja õpetajatega vesteldes, kui erihuvist lähtudes. Looduses liikudes kohatakse sageli metsloomi, kes äratavad lastes huvi nende kohta põhjalikemate teadmiste ammutamiseks. Jensen'i ja Olsen'i 2019. aastal avaldatud uurimuse andmetel lapsepõlves saadud looduskogemuste abil kasvavad neist loodust hoidvad täiskasvanud. Kirjeldatud lapsed on harjunud liikluses liiklema.

Me kasutame palju bussiliiklust (...) meie lapsed teavad, et bussis ollakse vaikselt (...) ja tänava peal me käime ikkagi kas rivis või hanereas ja kuna me seda nii palju teeme, siis see ikkagi aastatega jääb neile nii hästi sisse. (Lapsehoidja 3)

Scott jt (2022) tõestasid oma ülevaates, et mida rohkem aega veedab laps looduses, seda kõrgemal tasemel on tema sotsiaalsed oskused ning intervjueeritavad kinnitasid, et õuelastehoius on aega sotsiaalsete oskuste harjutamiseks. Matkates on palju aega vestlemiseks. Varem ärganud lapsed tegutsevad vaikselt, et teisi mitte äratada. Probleemide korral leitakse kiired lahendused.

Meil kerkis see teema, et lapsed olid kuidagi kiuslikud või ei osanud oma emotsioone reguleerida ja konflikte lahendada. Muidugi me tahtsime sellega tegeleda ja kui sul on nii väike seltskond, siis sa näed ja kohe tegeledki selle asjaga, me räägime, me selgitame, põhjendame ja toetame teda, aitame tal selle emotsiooniga toime tulla. (Lapsehoidja 4)

Kõrgendatud tähelepanu all on õuehoiust laste iseseisvuse toetamine, enesekohaste oskuste ja toimetuleku harjutamine. Õuelapsed õpivad kõike läbi tegevuse ja saavad seeläbi palju praktilisi kogemusi. Lapsed kasutavad mängudes palju tööriistu, nad hoolitsevad oma töökeskkonna ning vahendite eest, harjutavad nii koostööoskuseid kui iseseisvust.

Meie mõte on see, et laps ise planeerib oma päeva ja oma tegevused. Need tegevused, mis ma olen mõelnud, on nii-öelda sisustamiseks juhul, kui laps ei leia mängu üles. (Lapsehoidja 4)

Uuringust selgus, et lastega seotud eelistena mainisid uurimuses osalenud lapsehoidjad kõiki teoreetilises ülevaates mainitud Boileau & Dabaja (2020) nimetatud valdkondi, milles õuelastehoidudel tavalasteaedade eelis on, nt paremad teadmised loodusest, paremad füüsilised, sotsiaalsed ja koostöösokused. Sarnaste tulemuste põhjenduseks on tõenäoliselt õuekeskkonna õppimisvõimaluste mitmekesisus, mis on sarnane olenemata riigist ja kliimast.

Töökeskkonnaga seotud

Õuelastehoidudes on lapsi töötaja kohta vähem kui seaduses ette nähtud. Uuringus osalenud hoidudes on ühe töötaja kohta 5-7 last, mis on piisav ka raskete olukordadega toime tulekuks. Õuelastel on rohkem aega ja vabadust ja õues ei pea lapsi nii palju keelama, sest paljud tegevused, nt näiteks jooksmine või valjud hääled, kaaslasi nii palju ei häiri. Samuti on õuekeskkonnas rohkem ruumi ebameeldivast olukorrast eemaldumiseks ning seeläbi on hoidjate sõnul lapsi õues kergem hallata. Samuti on õuelastehoiu töötajate hinnangul lapsel õuelastehoius käimisega kergem kohaneda.

Ma olen tähele pannud, et õuelasteaia eelis on see, et kui laps tuleb ja ema tagant läheb üks kinni, et siis on niisugune tunne, et nüüd sa oled kuskile pandud, aga õues ei taju seda, et üks kinni läheb, et kuidagi on nagu leebem see lapse harjutamine. (Lapsehoidja 3)

Füüsilised tingimused. Õuelastehoiud võimaldavad lastel valgel ajal võimalikult palju aega õues veeta ning võtavad lapsevanematelt ära surve peale tööpäeva õue minemiseks aega leida. Mitmed intervjueeritavad tõid välja madalama mürataseme olulisuse. Lapsehoidja 3 kirjeldas olukorda, kus nad tegutsesid kahes asukohas, millest üks asus kesklinnas ning teine äärelinnas. Tänapäevaks on nad kesklinnas paiknenud asukohast loobunud.

Mul käis praktikant, kes oli tegelikult linnahoius praktikal, aga korra tuli siia vaatama ja imestas, milline vaikus ja rahu siin on ja et laste pealt on näha, lapsed olid ka rahulikumad. Tõesti seal linnas need mängud olid äkilisemad või ärritunud rohkem, siin nad ikkagi on rahulikumad. (Lapsehoidja 3)

Viimasena toodi välja õuelastehoiu tingimuste sobivus ATH-ga laste jaoks ning ka uuringud tõestavad, et igapäevane looduskeskkonnas viibimine aitab aktiivsuse- ja tähelepanuhäirega laste sümptomeid leevendada, pakkudes soodsat ja kõrvaltoimetevaba lahendust (Taylor & Kuo, 2011).

Mitte et me kutsuks ATH-kaid siia, aga ma tunnen, et neil on lihtsam siin olla. (Lapsehoidja 4)

Töökeskkonna paindlikkus. Töötajate hinnangul on õuelastehoiu töökeskkonnas rohkem paindlikkust kui muudes lapsehoiuvormides. Mitmed intervjueeritavad mainisid, et nende

lapsevanematel on enamasti paindlik tööaeg, mistõttu lapsed saavad hoidu üsna hilja. Hoidudel on kergem sellega toime tulla, sest neil on väike ja kokkuhoidev kollektiiv ning paindlikkust võimaldav töökeskkond. Samuti on tagatud paindlikkus töötajate soovide ja vajaduste osas.

Kogukonnatunne. Väikese asutuse eeliseks on tugevad ja soojad omavahelised suhted nii töötajate ja laste kui töötajate ja lapsevanemate vahel. Lapsevanemad on aktiivseid kogukonna liikmed, kes panustavad lastehoiu parendamisse ja toimimisse. Traditsioonilisi arenguestlusti enamasti ei korraldata, sest probleemidest räägitakse kohe nende tekkides. Lisaks annab väike kogukond võimaluse luua tugeva perekondadevahelise tugivõrgustiku.

Kokkuvõttes iseloomustab Eesti õuehoide kogukondlikkus, mida teistes teadustöodes ei kajastata. Tõenäoliselt põhjustab sellist kogemust õuelasteheidude võrdlemisi väike levik Eestis, mis teeb sellest nõ nišitoote, mis ühendab väikest hulka seotud inimesi emotsionaalsel tasandil.

3.3 Õuelastehoiu väljakutsed tavalastehoiuga võrreldes

Kolmanda uurimisküsimusega uuriti õuelastehoiuga seotud väljakutseid. Õuelastehoiu töötajate hinnangul on need seotud peamiselt keskkonna ja lastega toimetulekuga ning ohtuse ja seadusandlusest kinni pidamise tagamisega (Lisa 4, joonis 3).

Keskkond

Ilmaolud. Külмага toime tulemiseks rõhutati erinevates lastehoidudes liikumise vajadust nii laste kui töötajate jaoks. Kvaliteetsed riided üksi ei taga sooja ning väiksemate laste puhul isegi liikumisest ei piisa, seega väga külmade ilmade korral viibitakse ka õuelasteheidudes siiski toas ning kasutatakse seda aega peenmotooriliste tegevuste pakkumiseks. Aastaaegade vahetumine, nt talvine pimedus või lume ootamatu mahatulek, võib muuta lapsed rahutuks, kui tuttavaid tegevusi uutes tingimustes enam teha ei saa. Lahendusena peavad lapsehoidjad leidma uusi tegevusi lastele tutvustamiseks.

Kasvõi kelgutamine, et mitte nii, et laps istub kelgu peal ja mina vean neid hommikust õhtuni, vaid et mida lapsed saavad iseseisvalt mängida, et kas nad tõmbavad üksteist või kui nad ei jaksa, siis panevad sinna lumepalle peale ja veavad (...), et laps saaks samm-sammult iseseisvamaks ja õpiks nautima õues olemist. (Lapsehoidja 1)

Töökeskkond. Õuelastehoiu on raske leida häid ja püsivaid töötajaid, kuid nende vajadus töötajate järele on suurem kui tavahoidudel ning tööandja seisukohast on see kulukas.

Õuelastehoiu töötajatel on suur läbipõlemise oht, seega eelistavad paljud töötajad töötada osalise

töökoormusega. Osalise tööaja võimalusest hoolimata on õuehoidudes enamasti sageli vahetuv kollektiiv. Ühe töötajate lahkumise põhjusena on välja toodud madal palk. Mitmed töötajad on liikunud edasi koolidesse või lasteaedadesse, kus on kõrgem palk.

Sul on maailma kõige lähedam töö aga arvestades praegust majanduslikku olukorda, siis tahaks, et palk oleks ka selline, et kõik tunnevad ennast turvaliselt ja hästi. (Lapsehoidja 4)

Mitmed lapsehoidjad tundsid puudust koolitustest. Kõige enam mainiti looduses toime tulemiseks vajalikke oskusi, kuid ka õuesõppe läbiviimist üldisemalt. Avaldati soovi ka teiste õuehoidude külastamiseks Eestis ja välismaal. Eesti saaks siinkohal eeskujuna võtta Suurbritanniast, kus õuelastehoiu töötajad läbivad valdkonnaspetsiifilised koolitused enne tööle asumist (Forest School qualifications, s.a.). Täna sel päeval Eestis selliseid koolitusi ei pakuta ning õuelastehoiu töötajad tunnevad puuduvatest oskustest puudust.

Töökeskkonna osaks on ka koostöö lapsevanematega. Suurimate väljakutsetena toodi selles valdkonnas välja laste hiline saabumine ja lapse puudumisest mitte teatamine. Esimene teeb hoidjate töö keeruliseks seetõttu, et raske on tegevusi planeerida ja ühiselt päeva alustada, kui lapsed saavad nii erineval ajal. Teine on eelkõige probleemiks söögi tellimise puhul ning matkapäevade töökorralduses.

See on eriti ebamugav siis, kui sa vaatad matkapäeva hommikul, et mul tuleb täna kaheksa last, sa võtad matkavarustuse kaasa ja siis kohale tuleb neli. No andke andeks, miks mul on nii palju varustust!? Ma reaalselt kannan seljas neid asju, see ei ole naljaasi, see on ebameeldiv. (Lapsehoidja 4)

Vahendid. Ühe väljakutsena mainiti matkavarustuse jaoks rahastuse leidmist. Matkamas käiakse sageli ning tihti kasutavad töötajad olude sunnil isiklikku varustust. Samuti vajavad lapsed õuehoiust käies palju varuriideid, mis võib lapsevanemale põhjustada märkimisväärseid rahalisi väljaminekuid. Lisaks sellele tuleb lapsevanemal igapäevaselt määrdunud riideid koju viia ning pesta ning kontrollida puhaste riiete varu. Vanematel võib tekkida raskusi igapäevaselt kogu vajaliku varustuse tagamisega. Ka õuelastehoiust kohapeal peab olema võimalus poriste riiete puhastamiseks ja kuivatamiseks. Enamasti kasutatakse pesemiseks ämbriga vett, voolikut või dušši. Kuivatamiseks kasutavad mitmed hoiud riietekuivatuskappe, kuid kõik seda ei poolda.

Lapsevanemate poolt tuli selline info, et tegelikult need tänapäeva materjalid ei taha seda kuuma kuivatuskappi, seega me sellest ideest loobusime, ei hakanudki seda asja ajama. (Lapsehoidja 3)

Toimetulek lastega

Füsioloogilised vajadused. Lastega seotult toodi välja raskused toitlustamisel talvisel ajal, sest kinnastega süüa on raske. Samuti toitlustajad sageli ei arvesta eridideetidega. Vahel esineb konflikte ka puhkeaja korraldamisel.

Erivajadused. Erivajadustega lastega (va ATH) tegelemiseks puudub õuelastehoius hoidjate sõnul piisav ressurss ja võimekus ning enamasti neile kohta ei pakuta.

Ohutus

Laste ohutuse tagamiseks võetakse hoovialalt lahkudes kaasa esmaabivahendid ning kõik töötajad on läbinud esmaabikoolituse. Kõik intervjueeritavad ütlesid, et neil suuri õnnetusi juhtunud ei ole.

Plaastrid ja pinnu tõmbamisi, marraskil olevaid põlvi ja käsi ikka tuleb ette. Puhastame ära, paneme plaastri peale või puhume peale ja kallistame või siis nutame koos. (Lapsehoidja 1)

Laste käitumisest tingitud ohud. Laste käitumisest tingitud ohtude ennetamiseks on kõik õuelastehoiud välja töötanud reeglid, näiteks: ronimisel lapsi ei abistata, terariistasid kasutatakse vaid täiskasvanu järelvalve all, tänaval ja ühistranspordis tuletatakse pidevalt reegleid meelde, lõkkesse lisatakse puid ilma kindata.

Looduslikud ohud. Looduslike ohtudena toodi välja veekogude ääres käimine ning võimalik kokkupuude mürgiste taimedega.

Sarnaselt teiste riikidega on Eesti õuelastehoidude töötajad harjunud ohte märkama ja riske maandama. Neil on sõnastatud reeglid erinevates olukordades käitumiseks ning nad annavad lastele võimalusi tutvuda riskide kui õppematerjaliga (Knight, 2009). Sarnaselt varasemate uurimustega (Sandseter, 2009) mainisid mitmed lapsehoidjad riske nimetades, et need on lastele head võimalused õppimiseks ja harjutamiseks ning toetavad laste arengut. Samuti olakse ühel meelel selles osas, et puude otsas tohib ronida ainult siis, kui sellega iseseisvalt hakkama saadakse (Garde, 2022). Esmaabikoolitus on Eestis kõikidele lastega töötavatele inimestele kohtustuslik ning suurendab hädaolukordades hästi toime tuleku tõenäosust.

Seadusandlus

Eesti seadused õuelastehoidude tööd ei reguleeri. Kõik nõudmised ja tingimused on samad, mis kõikidel teistel lastehoidudel. Õuelastehoiu töötaja peab omama lapsehoidja kutsetunnistust ning peab olema läbinud esmaabikoolituse (Sotsiaalhoolekande seadus, 2015). Õuelastehoiu töötajate

hinnangul võiks sätestada eraldi tingimused õuelastehoidudele, eriti ruumala osas. Toiduhügieeni tagamiseks tellitakse toit enamasti toitlustusasutustest.

Õuelastehoidudel on raske leida sobivat asukohta. Asukoha juures on oluline selle lähedus looduslikele huviobjektidele, nt mets ja veekogu, kuid samal ajal peab hoone vastama tervisekaitsenõuetele ning olema piisavalt suur, et tagada kohti piisavale hulgale lastele, et majanduslikult hoiu ülalpidamist õigustada. Uurimuses osalenud lastehoidudest neli tegutsevad äripinnal ning kaks hoiu asutajate kodus.

Selle bakalaureusetöö piiranguks võib pidada asjaolu, et õuehoidude kogemus Eestis on lühike ja sellekohaseid uurimusi on minimaalselt. Seetõttu ei saa antud töö tulemusi võrrelda varasemate uurimustega Eestis, võrrelda saab vaid välismaiste tulemustega. Samuti võib piiranguks pidada teema südamelähedust ja isiklikku olulisust nii uurijale kui uuritavatele, mis võis mõjutada kogutud andmeid ja andmete põhjal tehtud järeldusi. Piiranguks võib olla ka asjaolu, et üks lastehoidudest on tegevuse lõpetanud, mis võis mõjutada intervjueeritava vastuseid.

Bakalaureusetöö praktiliseks väärtuseks on asjaolu, et see on esimene mitmel õuelastehoiul põhinev uurimus Eestis. Varasemalt on uuritud vaid ühte Eesti õuelastehoidu. Antud uuringu tulemustest on kasu kõigile lastega tegelevatele spetsialistidele, kes saavad võimaluse tutvuda juba olemasolevate lahendustega ning ammutada neist inspiratsiooni. Eelkõige saavad kasu õuemeelsed lasteaiad ja hoiud, kes väärtustavad õues olemise aega. Lisaks on ülevaatest kasu juba tegutsevatele õuelastehoidudele, kellel puudub ülevaade kolleegide lahendustest. Antud töö annab võimaluse õuelastehoide omavahel võrrelda ning julgustab neid omavahel koostööd tegema, samuti annab aluse edasisteks uurimusteks.

Tänuõnad

Soovin tänada oma juhendajat Aigi Kikkast, kelle põhjaliku tagasiside, nõuannete ja soovitude toel see bakalaureusetöö valmis. Samuti tänan kõiki uuringus osalenud õuelastehoide ja lapsehoidjaid, kes minuga avatult suhtlesid ja töö valmimisse väga suure panuse andsid. Viimaks soovin tänada oma perekonda ja sõpru, kelle tugi tegi selle lõputöö valmimise võimalikuks.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Helena Lumi

/allkirjastatud digitaalselt/

13.05.2024

Kasutatud kirjandus

- A Brief History of Forest Schools Around The World* (2020). Forest School Foundation.
<https://www.growingwildforestschool.org/post/the-brief-history-heritage-of-forest-schools-around-the-world>
- About Us*. (s.a.). Little Forest Folk <https://www.littleforestfolk.com/about>
- Alden, C., Pyle, A. (2019). Multi-sector perspectives on outdoor play in Canada. *International journal of play* 8(3), 239-254
- Allikmäe, K. (2012). *Kogukondliku ja jätkusuutliku eluviisi õpetamise metoodiline materjal 6.-7.-aastastele lastele*. Bakalaureusetöö. Tallinna Ülikool.
- Boileau, E. Y. S & Dabaja, Z. F. (2020). *Forest School Practice in Canada: A survey study*.
https://www.researchgate.net/publication/342641384_Forest_School_practice_in_Canada_a_survey_study
- Borge, A. I. H., Nordhagen, R., & Lie, K. K. (2003). Children in the environment: Forest day-care centers. *The History of the Family*, 8(4), 605–618.
- Brügge, B., Glanz, M. & Sandell, K. (2008). *Õuesõpe*. (lk 17-33). Tallinn: Ilo.
- Cumming, F. (2015). An Australian perspective of a forest school: shaping a sense of place to support learning. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 15(4), 296-309
- Dean, S. (2019). Seeing the Forest and the Trees: A Historical and Conceptual Look at Danish Forest Schools. *International Journal of Early Childhood Environmental Education*, 6(3), 53-63
- Elliott, S., Chancellor, B. (2014). From Forest Preschool to Bush Kinder: An Inspirational Approach to Preschool Provision in Australia. *Australasian Journal of Early Childhood* 39(4)
- Forest School qualifications* (s.a.). <http://www.forestschoolassociation.org/forest-school-qualification/>
- Forest school information for parents volunteers and staff*. (2018).
<https://childsplaypreschool.co.uk/docs/parent%20information%202018%20version.pdf>
- Forest School Toileting Policy* (2022). Lime Tree Primary Academy. <https://limetree.bright-futures.co.uk/wp-content/uploads/2022/04/forest-School-Toileting.pdf>
- Forest Schools – what happens on a typical day?* (2018).
<https://www.muddypuddles.com/blog/forest-schools-what-happens-on-a-typical-day/>

- Garde, A. (2022). 'Ikke skade treet': 'Don't harm the tree'. *Narratives from a Norwegian kindergarten*. *Education 3-13: International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education*
- Jensen, A. K, Olsen, S. B. (2019). Childhood Nature Experiences and Adulthood Environmental Preferences. *Ecological Economics*. 156(48-56).
- Kalmus, V., Masso, A., Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Knight, S. (2009). *Forest schools and outdoor learning in the early years*. Los Angeles: SAGE.
- Lapsehoiuteenuse osutaja tegevusluba* (2021). Riigiportaal. <https://www.eesti.ee/et/erinouetega-tegevusalad/sotsiaalhoolekanne/lapsehoiuteenuse-osutaja-tegevusluba>
- Lepik, K., Harro Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., Strömpl, J. (2014). *Intervjuu*. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. <https://samm.ut.ee/intervjuu>
- Mackinder, M. (2022). A bird's eye view: comparing young children's play in Forest School in England with Forest Kindergarten in Denmark. *Education 3-13: International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education*. <https://doi.org/10.1080/03004279.2022.2126284>
- Masing, M. (2017). *Õuelastehoiu tööd toetavad ja takistavad tegurid õuelastehoiu õpetajate arvamuste põhjal*. Magistritöö. Tartu Ülikool
- Masters, J., Grogan, L. (2018). A comparative analysis of nature kindergarten programmes in Australia and New Zealand. *International Journal of Early Years Education* 26(3)
- Maynard, T. (2007). Forest Schools in Great Britain: An Initial Exploration. *SAGE*, 8(4)
- New Forest School Composting Toilet (s.a.)*. <https://www.theoldforgedaynursery.co.uk/new-forest-school-composting-toilet>
- O'Brien, L., & Murray, R. (2007). Forest School and its impacts on young children: Case studies in Britain. *Urban Forestry & Urban Greening*, 6(4), 249–265.
- Olev, A., Alumäe, T. (2022). "Estonian Speech Recognition and Transcription Editing Service" *Baltic HLT* <http://bark.phon.ioc.ee/webtrans/>
- Orr, E., Dorfberger S. (2022). Forest kindergarten: fostering ecological cognition and executive function in preschoolers. *Early Child Development and Care*. <https://doi-org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.1080/03004430.2022.2147163>

- Rämmer, A. (2014). *Valimi moodustamine*. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. <https://samm.ut.ee/valimid>
- Salmar, M. (2022). *Õuelastehoiu lõpetanud laste koolivalmidus kooliõpetajate ja lapsevanemate pilgu läbi*. Magistritöö. Tartu Ülikool
- Sandseter, E. B. H. (2009). Affordances for Risky Play in Preschool: The Importance of Features in the Play Environment. *Early Childhood Education Journal*, 36(5), 439–446.
- Scott, S., Gray, T., Charlton, J., Millard, S. (2022). The Impact of Time Spent in Natural Outdoor Spaces on Children’s Language, Communication and Social Skills: A Systematic Review Protocol. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 19(19).
- Sotsiaalhoolekande seadus (2015). *Riigikogu*. <https://www.riigiteataja.ee/akt/126062018018>
- Specht, I. O., Larsen, S. C., Nielsen, A.-K., Rohde, J. F., Heitmann, B. L., Jørgensen, T., S. (2023). Types of kindergarten and their relationship with parental and children’s socio-demographic characteristics in Denmark. *PLOS ONE*, 18(7).
- Taylor, A. F., Kuo, F. E. (2011). Could Exposure to Everyday Green Spaces Help Treat ADHD? Evidence from Children's Play Settings. *Applied Psychology: Health and Well-Being*. 3(3), 281-303.
- Walsh, P. (2016). *Early childhood playgrounds: Planning an outside learning environment*. Routledge
- Williams-Sieghfredsen, J. (2017). *Understanding the Danish Forest School Approach: Early Years Education in Practice*. London: Routledge

Lisa 1. Intervjuu kava

Sissejuhatav küsimus:

Kui kaua te olete (õuelastehoiu) õpetajana töötanud?

Uurimis- küsimused	Põhiküsimused	Alaküsimused	Täpsustavad küsimused (vajadusel)
Milline on Eestis tegutsevate õuelastehoiule sobiv keskkond?	Milllega tuleks arvestada... / Mis on vajalik Eestis lastega aastaringselt õues viibimiseks?	Kas asukoht on oluline? Millised looduslikud objektid võiksid olemas olla? Ohutus.	Kas tunned, et teie keskkonnas on kõik vajalik olemas? Kas midagi on liiga palju?
	Kui kaua te tavaliselt kevad-sügisel/talvel õues olete?	Mis toetab pikalt õues olemist?	
	Millised on teie siseruumid?	Kas sinu hinnangul on olemasolevad ruumid sobilikud? Palun põhjenda.	Mis on siseruumide puhul kõige olulisem? Palun põhjenda.
	Kui palju te kasutate siseruume erinevatel aastaegadel?	Millistel põhjustel te kasutate siseruume? Mis takistab rohkem õues olemist?	Kas sa sooviksid kasutada rohkem/vähem? Palun põhjenda. Mida lapsed eelistavad? Kas tead ka nende põhjendusi?
	Kuidas on teil korraldatud söömine?	Kas soojal ja külmal aastaajal on erinevusi? Palun kirjelda. Too näiteid.	Kas sa muudaksid midagi?
	Kuidas on teil korraldatud riietumine?	Kas soojal ja külmal aastaajal on erinevusi? Palun kirjelda. Too näiteid.	Kas sa muudaksid midagi?
	Kuidas on teil korraldatud tualetitoimingud?	Kas soojal ja külmal aastaajal on erinevusi? Palun kirjelda. Too näiteid.	Kas sa muudaksid midagi?
	Kuidas on teil korraldatud magamine?	Kas soojal ja külmal aastaajal on erinevusi? Palun kirjelda. Too näiteid.	Kas sa muudaksid midagi?
	Kuidas toimib asutusesisene koostöö?		
	Kuidas toimib koostöö lapsevanematega?		

	Kuivõrd teie hinnangul seadusandlus õuelastehoiu tegutsemist toetab?	Palun põhjendage.	
	Miks te valisite töötamiseks õuelastehoiu?	Kas need ootused on täitunud? Kas töötamise ajal on eeliseid lisandunud?	Kas olete töötanud/kaalute töötamist tavalises lasteaias?
	Milline on teie kvalifikatsioon?	Kas olete õuehoiu õpetajana end erialaselt täiendanud?	Kas ja millisel teemal sooviksite täiendkoolitust?
Millised on teie hinnangul õuelastehoiu peamised eelised?	Kas te peate õuelastehoidu lastele kasulikuks?	Palun põhjenda.	
	Mis on teie jaoks kõige positiivsem, toreدام?	Palun too mõni näide.	
	Palun kirjeldage head päeva õuelastehoius		
Millised on teie hinnangul õuelastehoiu suurimad väljakutsed?	Palun kirjeldage väljakutseid pakkuvat päeva õuelastehoius		
	Milliste ohtudega olete õuelastehoius töötamise ajal kokku puutunud?	Kuidas teil on korraldatud esmaabi andmine?	Milliste ohtudega peab veel arvestama?

Mida te soovite veel antud teemade kohta lisada või rõhutada? Mis on kõige rohkem südamele?

Lisa 2. Väljavõtte transkriptsioonist

[HL] Esimene küsimus, et kui kaua sa oled õuelastehoiust töötanud?

[KK] Kolmas aasta. Kaks aastat ja peale

[HL] Kas lapsehoidjana oled kauem töötanud?

[KK] Ma olen õppinud lasteaia õpetajaks, ma olen ühe aasta töötanud tavalasteaias aastal 2004-2005. Ja lapsehoidjana ma olen olnud ülikooli ajal ja peale seda siis Ameerikas ja Austraalias ja Eestis ka. Aga siis, kui ma tagasi tulin 2013, ei ole, siis ma ei ole, ei ole olnud ei lapsehoidja ega ka lasteaiaõpetaja.

[HH] Oli varasem kogemus.

[KK] Varasem kogemus on ja ülikooliharidust ja lihtsalt lapsehoidja.

[HL] Kuidas sa ennast nimetad praegu, lapsehoidjaks või õpetajaks?

[KK] Pigem lapsehoidja. Tegelikult mina ütlen juhendaja, selles mõttes, et ma ei, ma ei pea ennast, et ma õpetan midagi lastele, vaid ma kasvan koos lastega. Pigem juhendajaks.

[HL] Millised siis on need tingimused, mis peavad olema õuelastehoiul teistmoodi kui tavalastehoiul?

[KK] Ei olegi. Eestis ei ole reguleeritud õuehoidusid. Kõik-kõik nõuded, kõik tubased tingimused peavad olema täpselt samad, mis on lasteaedadel lastehoidudel.

[HL] Ma ei mõtlegi nõudeid nii väga, vaid ma mõtlen seda, et mis sul tegutsemiseks on vaja, et oleks erinev. No võib-olla siis need soojakiirgus ja need asjad onju, et nii-öelda tavalasteaias ei ole vaja, on külm, siis me lihtsalt läheme tuppa ära. Aga et kas on veel mingeid tingimusi, mis on õuelastehoiust teistmoodi?

[KK] Nojah, et selles mõttes, et oleks need õues tegutsemise võimalused nagu avarad, et kui sa lasteaias või lastehoiust, kui sa lähed tunniks või paariks õue, et siis piisab sellest, et sul on ronimisala ja liivakast, onju, ja nad leiavad, saavad sisustada oma aja sellega. Aga kui ma olen ikkagi neli tundi järjest õues, pluss siis pärast veel onju 3-3.5 tundi, et siis peab olema lastele piisavalt arenguks tegevusi ja et seal õuealal siis oleksid need lisaks nagu üldfüüsilistele tegevustele, mis on need pallimängud ja ronimised, et oleksid ka siis mingisugused sellised alad, kus nad saavad peenmotoorilist arengut arendada endas, kui nad seda vajalikuks peavad.

[00:03:20]

[HL] Kas see toimub teil põhiliselt nendes tipitelkides, kus olid riulid?

[KK] Tipitelgis ja siis seal all selles soojapaviljonis.

[HL] Ja siis ma näen, et teil on ka viljapuud ja marjapõõsad ja

[KK] Ja, meil on aiamaa ka, lapsed aitavad seal tomateid istutada ja siis sügisel neid seal kokku korjata. Siis mängime sorteerimismängu, et kollased tomatid siia, punased siia, rohelised siia. Et nagu õrnalt oranžikad lähevad siia, mis lähevad järelküpsemisele, et täitsa noored lähevad ühte kohta. Ise istutame, päevalilli istutasime, lapsed tegid ise peenra ja et selles mõttes nagu teeme kõike algusest kuni lõpuni ja vastavalt hooajale siis leiame neid tegevusi.

Lisa 3. Kodeerimine ja rekodeerimine

siis me lihtsalt läheme tuppa ära. Aga et kas on veel mingeid tingimusi, mis on õuelastehoius teistmoodi?

RQ1-2 [KK] Nojah, et selles mõttes, et oleks need õues tegutsemise võimalused nagu avarad, et kui sa lasteaias või lastehoius, kui sa lähed tunniks või paariks õue, et siis piisab sellest, et sul on ronimisala ja liivakast, onju, ja nad leiavad, saavad sisustada oma aja sellega. Aga kui ma olen ikkagi neli tundi järjest õues, pluss siis pärast veel onju 3-3.5 tundi, et siis peab olema lastele piisavalt arenguks tegevusi ja et seal õuealas siis oleksid need lisaks nagu üldfüüsilistele tegevustele, mis on need pallimängud ja ronimised, et oleksid ka siis mingisugused sellised alad, kus nad saavad peenmotoorilist arengut arendada endas, kui nad seda vajalikuks peavad.

[00:03:20]

[HL] Kas see toimub teil põhiliselt nendes tipitelkides, kus olid riulid?

RQ [KK] Tipitelgis ja siis seal all selles soojapaviljonis.

RQ1-6 [HL] Ja siis ma näen, et teil on ka viljapuud ja marjapõõsad ja

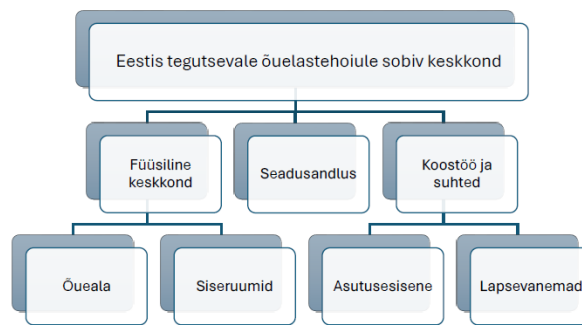
[KK] Ja, meil on aiamaa ka, lapsed aitavad seal tomateid istutada ja siis sügisel neid seal kokku korjata. Siis mängime sorteerimismängu, et kollased tomatid siia, punased siia, rohelised siia. Et nagu õrnalt oranžikad lähevad siia, mis lähevad järelküpsemisele, et täitsa noored lähevad ühte kohta. Ise istutame, päevalilli istutasime, lapsed tegid ise peenra ja et selles mõttes nagu teeme kõike algusest kuni lõpuni ja vastavalt hooajale siis leiame neid tegevusi.

[00:04:15]

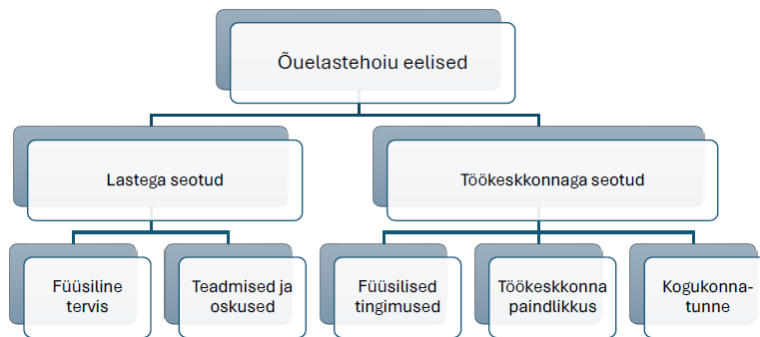
RQ1-7 [HL] Ja siis teil oli veel seal see onni ala. Kas see on seal nii-öelda nagu rahunemisala või üksi olemise ala ka?

Lisa 4. Koodipuud

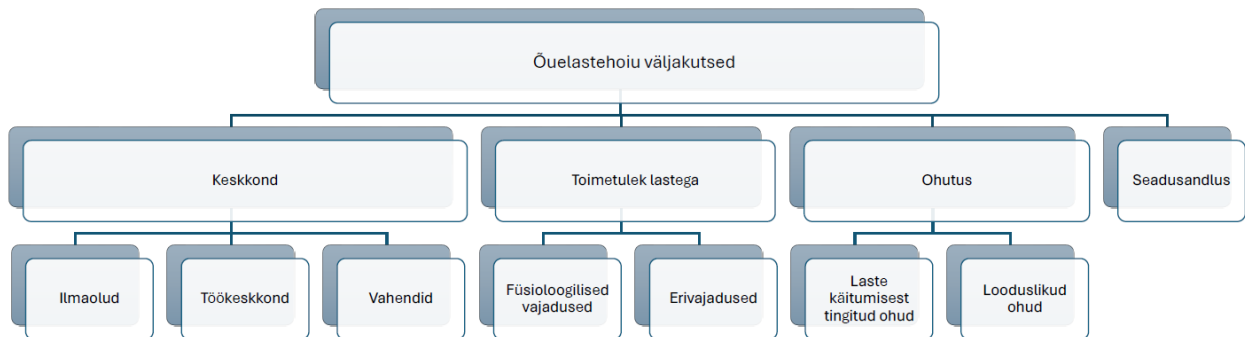
Joonis 1. Eestis tegutsevale õuelastehoiule sobiv keskkond

Joonis 2. Õuelastehoiu eelised tavahoiuga võrreldes

Joonis 3. Õuelastehoiu väljakutsed

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Helena Lumi,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Õuelastehoiule sobiv keskkond ning õuelastehoiu eelised ja väljakutsed Eesti õuelastehoidude töötajate hinnangul“, mille juhendaja on loodusteaduste didaktika nooremlektor Aigi Kikkas, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commonsi litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Helena Lumi

/allkirjastatud digitaalselt/

13.05.2024